

Hastanede Yatan Çocuklarda Uğraşı Terapisinin Durumluk Kaygı Düzeyine Etkisi

The Effect of Occupational Therapy on the Level of State Anxiety in Hospitalized Children

Ayşe ARICIOĞLU SÜLÜN^{1,*}, Yeliz Suna DAĞ²

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı, hastanede yatan çocuklarda uğraşı terapisinin durumluk kaygıları üzerine etkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma, 2020 Ağustos-Eylül aylarında üniversite hastanesinin çocuk kliniğinde yatmakta olan 7-17 yaş aralığında 95 çocuğun katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma yarı deneysel olarak planlanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden çocuklara Durumluk Kaygı Envanteri ile ön test yapılmış veriler toplandıktan sonra uğraşı (el işi kâğıdından çiçek yapma, çiçeğin dal ve yapraklarını yapma ve son olarak buket haline getirme) terapisi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Tüm işlemler bittikten sonra son test olarak Durumluk Kaygı Envanteri tekrar uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan çocukların %45.3'ü erkek %54.7'si kız oldukları, yaş ortalamalarının 11.49 ± 1.91 ve hastanede yatış sürelerinin 5.21 ± 4.34 gün olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %19.9 solunum, %15.8'i endokrin, %10.7'si nefroloji, %14.6'sı karaciğer hastalıkları ile klinikte yattıkları belirlenmiştir. Çocukların durumluk kaygı ön test puan ortalamalarının 50.88 ± 11.63 olarak ölçülmüş olup çocukların yüksek kaygıya sahip oldukları, son test uygulamasında ise durumluk kaygı puan ortalamalarının 30.71 ± 7.02 olarak tespit edilmiş ve çocukların büyük çoğunluğunun düşük kaygı puanı bildirdiği görülmüştür.

Sonuç: Hastanede zaman geçiren çocukların durumluk kaygılarının yüksek olduğu, uğraşı terapisinin durumluk kaygıyı düzeylerini olumlu yönde etkilediği, kaygıyı azalttığı ve çocukların eğlenceli yatak içi zaman geçirmelerini sağladığı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre çocukların kaygılarını azaltmak için kliniklerde uygulanabilecek kolay uğraşların yapılması ve çalışmanın daha büyük gruplarda farklı araştırma desenleri ile uygulanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Durumluk kaygı, uğraşı terapisi, çocuk

Abstract

Objective: The aim of this study is to examine the effect of occupational therapy on state anxiety in hospitalized children.

Method: The research was carried out with the participation of 95 children between the ages of 7-17 who were hospitalized in the pediatric clinic of the university hospital in August-September 2020. The research was planned as quasi-experimental study. The children who accepted to participate in the study were pre-tested with the State Anxiety Inventory, and after the data were collected, occupational (making flowers from craft paper, making the branches and leaves of the flower, and finally making a bouquet) therapy was carried out. After all the procedures were completed, the State Anxiety Inventory was applied again as a post-test.

Results: It was determined that 45.3% of the children participating in the study were boys and 54.7% were girls, their mean age was 11.49 ± 1.91 and the duration of hospitalization was 5.21 ± 4.34 days. It was determined that 19.9% of the children participating in the study were hospitalized with respiratory diseases, 15.8% endocrine, 10.7% nephrology, 14.6% liver diseases. The state anxiety pre-test mean scores of the children were measured as 50.88 ± 11.63 , and it was observed that the children had high anxiety, and in the post-test application, the state anxiety mean score was found to be 30.71 ± 7.02 , and the majority of the children reported low anxiety scores.

Conclusion: It was found that the state anxiety of the children who spend time in the hospital is high, the occupational therapy affects the state anxiety levels positively, reduces the anxiety and allows the children to have fun in bed time. According to the results of the research, it is recommended to make easy practices that can be applied in clinics to reduce the anxiety of children and to apply the study in larger groups with different research designs.

Keywords: State anxiety, occupational therapy, child

GİRİŞ

Toplum sağlığı açısından çocuk sağlığının korunması ve geliştirilmesi oldukça önemlidir (Teksöz & Ocakçı, 2014). Ancak gelişim dönemlerinde karşılaşılan sorunlar, çocukların büyüme gelişme özelliklerine

^{1,*} İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Malatya, aysearici09@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4084-5273

² İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Malatya, yeliz.suna@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4547-5494

*Sorumlu Yazar

Geliş Tarihi / Received: 18.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 08.12.2021

göre gereksinimlerinin yerine getirilmemesi çocukların hastalıklar ile karşı karşıya kalmasına ve hastanede yatmayı deneyimlemelerine sebep olmaktadır (Aykanat, 2014; Başbakkal, Sönmez, & Celasin, 2010) Amerika Birleşik Devletleri'nde 19 çocuktan birinin, İngiltere'de ise yaklaşık 15 çocuktan birinin çeşitli nedenlerle hastaneye yatışının gerçekleştirildiği bildirilmektedir (Franck, Mcquillan, Wray, Grocot & Goldman, 2010).

Çocuklar hastalıklar sonucu fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmektedir (Brown, Young, Kimble, & Kenardy, 2019; Knutz, Ammentorp, & Kofoed, 2015; Li, Chung & Ho, 2011). Bunun yanı sıra hastane yatış süreci ile birlikte hastane ortamı, günlük rutinlerin değişmesi, kontrol kaybı, bilinmezlik, ilaç uygulamaları gibi nedenlerle çocuklarda olumsuz duygu durumları oluşmaktadır (Chung, Wang, & Lin, 2017; Gündüz ve ark., 2016; Taşçığlu, Beyazıt & Ayhan, 2017; Zhou, Vrooman, Manley, Crabtree & Recklitis, 2017). Bu duygulardan biri de kaygıdır (Haider & Al-Salman, 2020). Kaygı, yaş farkı gözetilmeksizin hastanede yatan tüm çocukların yaşadığı bir durumdur (Gündüz ve ark., 2016). Akut hastalıklar nedeniyle hastanede kısa süreli yatan çocuklarda bile kaygı ortaya çıkmaktadır (Başbakkal ve ark., 2010). Çocuklardaki kaygının sonucu olarak gelişimleri de olumsuz etkilenmektedir (Madden, Vrooman, Manley, Crabtree & Recklitis, 2010). Ayrıca kaygı, çocuklarda davranış değişiklikleri, öfke, ağrı gibi pek çok probleme yol açabilmektedir (Al Omari ve ark., 2021; Barrera, Rykov & Doyle, 2002; Ndao ve ark., 2012). Tüm bu sorunlar göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun hastalık ve tedavinin yanı sıra kaygı durumu ile baş etmesi önemlidir (Başbakkal ve ark., 2010; Sarman & Sarman, 2020; Taşçığlu ve ark., 2017). Bu noktada çocuğun kaygısını en alt seviyede tutacak ve çocuğun kaygı ile baş etmesini sağlayacak uygulamalar kritik önem taşımaktadır (Atay, Eras & Ertem 2013; Başbakkal ve ark., 2010). Uğraşı terapisi de hastanede yatış sürecinde kaygıyı yönetmede etkili bir şekilde kullanılan uygulamalardandır (Göktepe, 2015; Mincheva, 2020).

Uğraşı terapisi, İngilizce'de "occupational therapy" kelimesidir. Farklı Avrupa dillerinde ise "ergotherapie" olarak kullanılmıştır ve iş, meşguliyet, hareket, eylem, davranış, beceri, etkinlik anlamlarına gelmektedir (Büyükkınacı, 2010). Uğraşı terapisi, çocuklarla kaygıyı en aza indirmek amacıyla uğraşı teknikleri ile oyun oynama müdahalesidir (Büyükkınacı, 2010; Madden ve ark., 2010). Literatürde, farklı tanımlar ile hastanede yatan çocuklarla yapılan çalışmalarda uğraşı terapisinin hastanede yatış kaygısını azaltıldığı belirtilmektedir (Aguilar, 2017; Godin, Chre & Grandisson, 2020; Mincheva, 2020; Momani & Berry, 2017; Teksöz & Ocakçı, 2014). Bu araştırma hastanede yatan çocuklarda uğraşı terapisinin çocuğun durumluk kaygısı üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma hastanede yatan çocukların kaygı durumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş yarı deneysel tasarımda bir çalışmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye'nin Malatya ilinde, 7-17 yaş grubunda olan ve hastanede yatarak tedavi gören çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, 0.05 yanılğı, 0.95 güven aralığı, 0.8 etki büyüklüğü ve 0.95 evren temsil gücüyle yapılan güç analizinde 85 çocuk olarak belirlenmiştir. Araştırmada basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış olup, çalışmaya katılmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerini karşılayan 95 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Dahil Edilme Kriterleri

Araştırmaya 7-17 yaş aralığında hastanede yatarak tedavi gören ve uğraşı terapisi uygulamasını gerçekleştirmek için herhangi bir fiziksel, işitsel, görsel ve bilişsel engeli olmayan çocuklar dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri "Durumluk Kaygı Envanteri" ve araştırmacılar tarafından hazırlanan "Tanıtıcı Bilgi Formu" kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan form çocukların tanıtıcı özelliklerinin yer aldığı 8 sorudan oluşmaktadır. Formda çocuğun tanısı, yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, kardeş sayısı gibi sorular yer almaktadır.

Durumluk Kaygı Envanteri

Spielberger tarafından 1973 yılında geliştirilmiş olan Çocuklar için Durumluk Kaygı Envanterinin geçerlik ve güvenirlik çalışması 1995 yılında Özusta tarafından ilköğretim 3, 4, 5 ve 6. sınıflara devam eden toplam 615 çocukla yapılmıştır (Özusta, 1995; Spielberger, 1973). Ölçek 7-17 yaş arası çocuklarda durumluk ve sürekli kaygı seviyesinin belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Özusta, 1995). Durumluk Kaygı Envanteri, çocukların içinde bulundukları o anda kendilerini nasıl hissettiklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşmaktadır ve gerginlik, sinirlilik, telaş, tedirginlik gibi durumluk kaygıyla ilişkili duyguların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu formda seçenekler "hiç" (1), "biraz" (2), "çok" (3) şeklinde puanlanmıştır. Durumluk Kaygı Envanterinden alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan ise 20'dir. Puanın artması kaygı düzeyinin arttığını gösterir (Özusta, 1995). Geçerlik güvenirlik çalışmasında ölçeğin cronbach alfa değeri 0.82'dir (Özusta, 1995). Bu araştırmada ise cronbach alfa değeri 0.95 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan önce, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu) gerekli etik kurul izni ve kurum izni alınmıştır

(Karar no: 2017/13-18). Ebeveynlere araştırmanın amacı açıklanmış, araştırmaya katılmak isteyen ebeveynlerden “sözlü onam” alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılmayı kabul eden çocuklara Durumluk Kaygı Envanteri ile ön test yapılmış veriler toplandıktan sonra uğraşı (el işi kâğıdından çiçek yapma, çiçeğin dal ve yapraklarını yapma ve son olarak buket haline getirme) terapisi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Tüm işlemler bittikten sonra son test olarak Durumluk Kaygı Envanteri tekrar uygulanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler bilgisayar paket programı kullanılarak analiz edilecektir. Tanımlayıcı istatistiklerin analizinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Bağımlı değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi, Shapiro-Wilk testi, Skewness-Kurtosis değerleri ve normal dağılım eğrisi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmada, ölçek puan ortalamalarının (Çocuklar için Durumluk Kaygı Envanteri) karşılaştırılması için; bağımsız gruplarda t testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan çocuklar sosyo-demografik özellikler yönünden incelendiğinde, çocukların yaş ortalaması 11.49 ± 1.91 , %45.3’ü erkek %54.7’si kız çocuğu olup hastanede yatış süresi 5.21 ± 4.34 gündür. Araştırmaya katılan çocukların tıbbi tanı dağılımları incelenmiş %19.9’u solunum, %15.8’i endokrin, %10.7’si nefroloji, %14.6’sı karaciğer hastalıkları, 11.7’si hematoloji ile klinikte tedavi gördüğü belirlenmiştir. Çocukların %17.9’nun yanında bir oyuncacı var iken %82.1’inin herhangi bir oyuncacı bulunmamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

	Sayı	Yüzde
Cinsiyet		
Kız	52	54.7
Erkek	43	45.3
Tıbbi Tanı		
Solunum	18	19.9
Endokrin	15	15.8
Nefroloji	10	10.7
Karaciğer hastalıkları	14	14.6
Hematoloji	11	11.7
Kardiyoloji	13	12.7
Nöroloji	14	14.6
Yanında Oyuncak Bulunma Durumu		
Var	17	17.9
Yok	78	82.1
Ort ± SS		
Yaş	11.49 ± 1.91	
Yatış Süresi (gün)	5.21 ± 4.34	

Çocukların Durumluk Kaygı Envanteri ön test puan ortalamaları 50.88 ± 11.63 olarak ölçülmüş olup, çocukların %86.3'ünün ölçek kesim noktasının üzerinde puan bildirdikleri ve yüksek kaygıya sahip oldukları görülmüştür. Çocuklar ile yapılan uğraşı terapisi sonrası Durumluk Kaygı Envanteri son test uygulaması yapılmıştır. Son test uygulamasında çocukların Durumluk Kaygı Envanteri puan ortalamaları 30.71 ± 7.02 olarak ölçülmüş ve çocukların %9.5 ölçek kesim noktası üzerinde puan bildirdikleri ve çocukların büyük çoğunluğunun %90.5'nin düşük kaygı puanı bildirdiği görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Çocukların Durumluk Kaygı Envanteri Puan Ortalamalarının Karşılaştırması

	Ön Test	Son Test	t	p
	Ort $\pm$ SS	Ort $\pm$ SS		
Durumluk Kaygı Envanteri	50.88 $\pm$ 11.63	30.71 $\pm$ 7.02	2.04	0.00

Araştırmada çocuklara son test ile birlikte yaptıkları bu uğraşının kendilerine ne hissettirdiği sorulmuş ve çocukların %10.5'i keyifli zaman geçirdiğini, %9.5' bir oyuncak olduğunu, %23.3'ü eğlendiğini, %14.7'si özgüven kazandığını, %12.6'sı odaklandığını, %14.7'si renklerin ilgisini çektiğini ve %14.7'si çiçek buketini hediye edeceğini bildirmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Uğraşı Sonrası Çocukların Duygu Durumları

Duygu Durumları	Sayı	Yüzde
Keyifli zaman geçirme	10	10.5
Yeni bir oyuncak edinme	9	9.5
Eğlendirme	22	23.3
Özgüven kazandırma	14	14.7
Odaklanma	12	12.6
Renklerin ilgi çekmesi	14	14.7
Hediye edeceği oyuncak edinme	14	14.7

TARTIŞMA

Hastanede yatan çocuklarda uğraşı terapisinin durumluk kaygıları üzerine etkisini incelemek amacı ile yaptığımız araştırmada, çocukların kaygı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocuklar için hastaneye yatmak rahatsız edici hoş olmayan deneyimleri içerebilmektedir. Hastaneye yatan çocuklar, hastalıkla beraber tıbbi tedavilerin yan etkileri, acı verici işlemler, ailelerinden, arkadaşlarından, oyun ve okul çevrelerinden ayrı kalmanın verdiği psikolojik sorunlarla baş etmek zorunda kalabilmektedir (Çavuşoğlu, 2013; Çelebi, Aytekin, Küçükoğlu, & Çelebioğlu, 2015; Teksöz & Ocakçı, 2014). İlgili alanda Beytut ve arkadaşları hastanede yatan akut ya da kronik hastalığa sahip çocukların anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu ve kronik hastalığı olan çocukların büyük bir kısmının hastaneyi olumsuz algıladıklarını bulmuştur (Beytut Şen, Bolışık, Solak & Seyfioğlu, 2009). Başbakkal ve arkadaşları (2010) hastaneye yatış sonrası çocukların birçok davranış

değişiklikleri ile beraber doktor/hemşire ve hastane korkusu gibi sorunlar yaşayabildiğini saptamıştır (Başbakkal, Sönmez, Şen Celasin, & Esenay, 2010).

Literatürde hastaneye yatan çocukların anksiyete, depresyon, ajitasyon, korku, endişe, kaygı gibi olumsuz duygularının üzerinde durulmaktadır (Beytut Şen ve ark., 2009). Ayrıca hastalık ve hastane süreci ile ilgili olarak travmatize olmuş çocuklar için sanat, oyun ve uğraşı terapisi gibi birçok sanatsal yaklaşımların etkileri incelenmektedir (Kürtüncü, Utaş Akhan, & Çelik, 2014). Uğraşı terapisi, bireylerin yaratıcılıklarını ortaya koyarak kendi kapasitelerinin farkına varmalarını sağlamakla beraber başkaları ile bir arada olma fırsatı sunarak kişiler arası ilişkilerinin gelişimini desteklemekte ve kendilerini rahat ifade edilmelerini sağlamaktadır (Bekmezci & Özkan, 2015). Çalışmamızda uğraşı terapisi yapılan çocukların kaygı düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Konu ile ilgili olarak Yıldız (2021) sanat terapisinin çocukların psikolojik ve davranışsal sorunlarını hafiflettiği, olumsuz duygularla baş etmelerini sağladığı ve yaşam kalitelerini arttırdığını ifade etmiştir (Yıldız, 2021). Sertbaş (2021) yaptığı tez çalışmasında da kemik iliği nakli sürecinde uğraşı terapisinin hastaların anksiyete ve depresyon düzeylerini azalttığı ve uykularını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Sertbaş, 2021). Bu doğrultuda pediatri hemşirelerinin klinik bakım uygulamalarında uğraşı terapilerine yer vererek çocukları destekleyebilecekleri söylenebilir.

SONUÇ

Çalışmamızda hastanede yatan çocukların kaygılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca uğraşı terapisinin çocukların kaygı düzeylerini olumlu yönde etkileyerek azalttığı ve çocukların eğlenceli yatak içi zaman geçirmelerini sağladığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda pediatri hemşirelerinin çocukların kaygılarını azaltabilmek için sağlık bakım gereksinimlerini karşılarken, kliniklerde uygulayabilecekleri uğraşıların yaygınlaştırılması ve daha çok araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aguilar, B. A. (2017). The Efficacy of Art Therapy in Pediatric Oncology Patients: An Integrative Literature Review. *Journal of Pediatric Nursing*, 36, 173–178. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2017.06.015>.
- Al Omari, O., Al Sabei, S., Al Rawajfah, O., Abu Sharour, L., Al-Hashmi, I., Al Qadire, M., & Khalaf, A. (2021). Prevalence and Predictors of Loneliness Among Youth During the Time of COVID-19: A Multinational Study. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*. <https://doi.org/10.1177/10783903211017640>.
- Atay, G., Eras, Z., & Ertem, I. (2013). Developmental Support of Children During Hospitalization. *Tuberculin Skin Test in Children*, 11(1), 1–4. <https://doi.org/10.1080/01431161.2018.1471541>.
- Aykanat, B. (2014). Çocuk sağlığı hemşireliğinde aile merkezli bakım yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 683–695.
- Barrera, M. E., Rykov, M. H., & Doyle, S. L. (2002). The effects of interactive music therapy on hospitalized children with cancer: A pilot study. *Psycho-Oncology*, 11(5), 379–388. <https://doi.org/10.1002/pon.589>.
- Başbakkal, Z., Sönmez, S., & Celasin, N. Ş. (2010). 3-6 yaş grubu çocuğun akut bir hastalık nedeniyle hastaneye yatışa karşı davranışsal tepkilerinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri*, 7(1), 456–467.

- Bekmezci, H., & Özkan, H. (2015). The effect of games and toys on child health. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 5(2), 81–87. <https://doi.org/10.5222/buchd.2015.081>.
- Beytut Şen, D., Bolışık, B., Solak, U., & Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 35–44.
- Brown, E. A., De Young, A., Kimble, R., & Kenardy, J. (2019). Impact of parental acute psychological distress on young child pain-related behavior through differences in parenting behavior during pediatric burn wound care. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 26(4), 516–529. <https://doi.org/10.1007/s10880-018-9596-1>.
- Büyükkınacı, A. (2010). Uğraşı Terapisi (Ergoterapi). *Klinik Psikiyatri*, 13, 137–142.
- Chung, M. H., Wang, S. Y., & Lin, C. C. (2017). Symptom clusters and impact of fatigue and sleep disturbance on symptom experiences of hepatoma patients in Taiwan. *Cancer Nursing*, 40(5), 403–411. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000000417>.
- Çavuşoğlu, H. (2013). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ve Hemşireliği*. Ankara: Sistem Ofset Publishing.
- Çelebi, A., Aytekin, A., Küçükoğlu, S., & Çelebioğlu, A. (2015). Hastanede yatan çocuk ve oyun. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 5(3), 156–160.
- Franck, L. S., Mcquillan, A., Wray, J., Grocott, M. P. W., & Goldman, A. (2010). *Parent Stress Levels During Children ' s Hospital Recovery After Congenital Heart Surgery*. 961–968. <https://doi.org/10.1007/s00246-010-9726-5>.
- Godin, J., Chre, M., & Grandisson, M. (2020). Autism spectrum disorder: How can occupational therapists support schools? *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 87(1), 30–41. <https://doi.org/10.1177/0008417419838904>.
- Göktepe, A. K. (2015). *Sanat Terapi*. İstanbul: Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Gündüz, S., Yüksel, S., Aydeniz, G. E., Aydoğan, R. N., Türksoy, H., Dikme, İ. B., & Efendiler, İ. (2016). Çocuklarda hastane korkusunu etkileyen faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 161–168.
- Haider, A. S., & Al-Salman, S. (2020). Dataset of Jordanian University students' psychological health impacted by using e-learning tools during COVID-19. *Data in Brief*, 32. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.106104>.
- Knutz, E., Ammentorp, J., & Kofoed, P. E. (2015). Why health care needs design research: Broadening the perspective on communication in pediatric care through play. *Health Communication*, 30(10), 1032–1045. <https://doi.org/10.1080/10410236.2014.917220>.
- Kürtüncü, M., Utaş Akhan, L., & Çelik, S. (2014). Geleneksel Türk Ebru Sanatının kronik hastalığı olan çocukların terapisi üzerine etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 598–608. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i2.2908>.
- Li, W. H., Chung, J. O., & Ho, E. K. (2011). The effectiveness of therapeutic play, using virtual reality computer games, in promoting the psychological well-being of children hospitalised with cancer. *Journal of Clinical Nursing*, 20(15–16), 2135–2143. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2011.03733.x>.
- Madden, J. R., cN. K. (2010). Creative arts therapy improves quality of life for pediatric brain tumor patients receiving outpatient chemotherapy. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 27(3), 133–145. <https://doi.org/10.1177/1043454209355452>.
- Mincheva, P. (2020). *Tele-Occupational Therapy : Experience with Bulgarian Children During COVID-19 Pandemic*. 67–70. <https://doi.org/10.1109/iCareTech49914.2020.00020>.
- Momani, T. G., & Berry, D. L. (2017). Integrative therapeutic approaches for the management and control of nausea in children undergoing cancer treatment: A systematic review of literature. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 34(3), 173–184. <https://doi.org/10.1177/1043454216688638>.
- Ndao, D. H., Ladas, E. J., Cheng, B., Sands, S. A., Snyder, K. T., Garvin, J. H., & Kelly, K. M. (2012). Inhalation aromatherapy in children and adolescents undergoing stem cell infusion: Results of a placebo-controlled double-blind trial. *Psycho-Oncology*, 21(3), 247–254. <https://doi.org/10.1002/pon.1898>.
- Özusta HŞ. (1995). Çocuklar için durumluk-sürekli kaygı envanteri uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji*

Dergisi, 10(34), 32–44.

- Sarman, A., & Sarman, E. (2020). Gözden kaçırılan bir konu : Çocuğun hastanede tedavisinin aile üzerindeki olumsuz etkileri ve önleyici hemşirelik yaklaşımları. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 2(2), 113–120.
- Sertbaş, G. (2021). Kemik iliği transplantasyonu yapılan hastalara yatış sürecinde uygulanan uğraşı terapisinin anksiyete depresyon belirtileri ve uyku kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Spielberger CD. (1973). Manual for the state-trait anxiety inventory for children. *Consulting Psychologists*.
- Taşçığlu, G., Beyazıt, U., & Ayhan, A. B. (2017). Hastanede tedavi gören çocukların ebeveynlerinde bakım verme yükünün incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 10–19.
- Teksöz, E., & Ocakçı, A. F. (2014). Çocuk Hemşireliği'nde Sanat Uygulamaları. *DEUHYO ED*, 7(2), 119–123.
- Yıldız, F. Ü. (2021). Çocukluk ve sanat terapisi. *Journal of New Approaches in Education*, 4(1), 1–17.
- Zhou, E. S., Vrooman, L. M., Manley, P. E., Crabtree, V. M., & Recklitis, C. J. (2017). Adapted delivery of cognitive-behavioral treatment for insomnia in adolescent and young adult cancer survivors: A pilot study. *Behavioral Sleep Medicine*, 15(4), 288–301. <https://doi.org/10.1080/15402002.2015.1126597>.